

Algıdan Gerçeğe: Özgürlük Arayışında Kürtler

Kürt meselesi Türkiye'de en temel siyasi-toplumsal sorun olarak çözümünü ararken; Kürtler, tarihleri ve mücadeleleri hakkında imal edilmiş verili “bilgi” ve buna istinaden “çoğunluğun” düşün evreninde Kürtlere dair oluşan algılar, önemle üzerinde durulmayı hak etmektedir. Kökeni daha eskilere uzanmakla birlikte temel olarak Kemalist modernleşme sürecinde Kürtlere dair imal edilen algı; *vahşi, medeniyet dışı, kültürsüz, herhangi bir tarihten yoksun, bir halk ya da ulus olma vasfına sahip olmayan, zorla yola getirilip uygarlık alemine kazandırılacak varlıklar* biçimindedir. Böyle kodlanıp aşağılanan, nesneleştirilen Kürtler için selamete kavuşmanın yegane çaresi uygarlığın yoluna girmek yani Türkleşmek olarak gösterilmiştir. Bu amaçla yıllarca Kürt kelimesinin dahi yasaklandığı Türkiye'de, ismini zikretmeden Kürtlerin aşağılandığı, zavallı, cahil, ne yaptığının farkında olmayan, bazen komik ama genellikle taassup ve gericiğe saplanıp kalmış olarak temsil edildiği filmler yapılmış, romanlar ve yazılar yazılmıştır. “Çoğunluğun” Kürt algısının yıllarca bu ideolojik bagajdan beslendiğini göz ardı etmeksizin 1980'lerde gelişen silahlı mücadele ile birlikte Kürt hareketine ve mensuplarına yönelik geliştirilen karşı-propaganda ve söylemin, ifadede değişiklikler olsa da muhteviyatının ve dayanaklarının değişmediği görülmektedir. *Anadolu'dan Görünüm* ve *Perde Arkası* gibi programlara çıkarılan itiraftçı ve korucular vasıtasıyla imal edilen yeni dönemin algısında Kürtler ve Kürt hareketi mensupları, bozuk Türkçeleri, nedamet getirmiş, yalvaran tavırlarıyla eskinin zavallı ve cahil Kürt'ünden farklı bir tablo çizmemektedir. Türk medyasında Kürtlerin temsili hiçbir şekilde özneleşen, kişilik ve kimlik sahibi bireyler olarak yer bulamamakta, hatta son

zamanlarda birçok televizyon kanalında gösterime giren dizilerde Kürt hareketi ve mensuplarına yönelik çok daha aşağılayıcı, karalamaya yönelik bir dil ve üslup geliştirilmektedir. 1990'ların başından beri Kürt realitesine dair tartışma ortamı nispeten imkan bulmuş olsa da Kürtler ve Kürt hareketine dair hakkaniyetli, vicdan sahibi, nitelikli çalışmalara pek de rastlanılmaması bilgi üretimi açısından büyük bir handikap olduğu gibi, “çoğunluğun” algı dünyasının değişmeden devamını sağlaması açısından dikkat çekicidir. Böyle olduğu içinde bugün Türkiye’de yaygın bir insan kitlesinin Kürt hareketine dair algısını *bütün kötülüklerin kaynağı, ilkel, cabil, medeniyetten bibaber, kan dökmekten haz alan, kandırılan, yabancı güçlerin oyuncuğu olan, aslında kendi iradesi ve düşüncesi olmayan, kendi insanına dahi değer vermeyen, aşağılayan, işkence yapan, hatta sebepsiz yere öldüren, psikopat kişilerin yönlendirmesinde şer odağı haline gelmiş bir örgüt imgesi* oluşturmaktadır. Bir taraftan Kürt hareketi bütün kötülüklerin kaynağı, bir korku nesnesi olarak yansıtılırken diğer taraftan sürekli “belinin kırılacağı”, varlığına son verileceği söylemi ile muhayyel bir galibiyet beklentisine koşullanan kitleler motive edilmek istenmiştir. Bu psikolojik savaş söylemine göre, zaten kendi iradesi olmayan, dış destekle ayakta kalan birkaç başıbozğun haddini bildirmek imparatorluk bakıyesi koca bir devlet için zor bir iş olmayacaktır.

Son günlerde Türk medyasında bu algının sorunlarına işaret eden, bu algıyı çözümün önünde bir engel olarak gören ve “Kürt realitesinden PKK realitesine”¹ geçmek gerektiğini söyleyen cılız bazı sesler duyulsa da hakim medya ve düşün dünyasında ciddi bir değişiklik görünmemektedir. Bu nedenle bir korku kaynağı haline getirilen Kürt hareketi üzerinden Türkiye’de yeni nesiller yetişirken, yalanın yeniden üretimi üzerine kurulu bu mekanizmanın devamı, meselenin çözümü ve gelecek üzerindeki negatif etkisini sürdürmektedir. Çünkü savaş ve barış arasında gidip-gelen 17 yıllık tek taraflı ateşkesler denkleminde Türkiye egemen güçlerinin çözümsüzlük politikalarının önemli bir dayanağını bu algının oluşturduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bugün Türkiye egemen güçleri arasındaki kıyasıya mücadeleye rağmen bu algı ısrarla korunmak istenmektedir. Bu konuda sergilenen ittifak, çatışan güçlerin Kürt meselesindeki fikri ortaklığını dışa vurduğu gibi günlük politik çıkarlar uğruna en temel meseleleri bile kurban eden basiretsizliklerine de işaret etmektedir. *Modernleşmeci* Kemalist zihniyetin değişim karşısında söyleyecek sözü tükenirken, beliren yeni elitlerin sisteme dair düşündükleri eskinin restorasyonunu dini renklerle süslemekten öteye gidememekte, bu da Kürt meselesinin inkar ve savaş geriliminden çıkmasını engellemektedir.

Bu şekilde onlarca yıldır süren Türkiye egemen güçlerinin baskı, susturma ve reddiye siyaseti karşısında, Kürt meselesine dair gün geçtikçe artan tartışmaların niteliği, gerçekçi bir çözüm üretme dinamiği yaratmaktan uzak kalmaktadır. Bu nitelikten yoksun tartışma ortamını belirleyenlerin,

1- Hasan Cemal, *Milliyet* Gazetesi, 17.10.2010

egemenlerin kısa vadeli siyasi manevraları ve hâlâ yürürlükte olan psikolojik savaş dolayısıyla meselenin muhataplarını konuşurmama siyaseti olduğu su götürmez bir gerçektir. Ayrıca, sığ bir zeminde gerçekleşen bu tartışmaların Kürt meselesinin yakın (1970-2000) ve erken dönem (20. Yüzyılın ilk çeyreği) tarihselliğinin hala akademik ve entelektüel çevrelerde kayda değer bir şekilde ortaya konmamış olması ile yakından ilişkili olduğunun altını çizmek gerekir. Nitekim, bu akademik-entelektüel alandaki nitelikli ve vicdani çalışma boşluğu, yılların baskı-engelleme ve yok sayma pratikleri ile kavru olarak günümüze kadar gelmiştir.

Kürt meselesinde, devletin ürettiği ve onu pek sorgulamadan destekleyen akademinin de sürekli dillendirdiği *terörizm söylemi* ile muhatap alınırılığı engellenmeye çalışılan ve tehlikeli bir biçimde kötülük kaynağı olarak lanse ettirilen bir Kürt hareketi portresinin altında Kürtlerin siyasi, ekonomik ve kültürel hakları görünmez kılınmaya çalışılmaktadır. Silahlı mücadele yöntemini kullanan siyasi hareketleri tecrit etmeye ayarlı ve kolektif politik şiddetin ortaya çıkma sebeplerini tarihsel bağlamından kopararak patolojik bir olguya indirgeyen ulus-devletlerin şiddet tekeline kutsayan terörizm söylemi ciddi anlamda sorgulamayı gerekli kılmaktadır. Yürüttüğü mücadelede milyonları harekete geçiren ve onlarca yıl bu biçimde varlığını sürdüren bir hareketi terörizm söylemiyle marjinalize edip yok saymak, inkar siyasetinde ısrar ederek çözümü ötelemekten başka bir anlam taşımamaktadır.

Buna rağmen sistemin sahipleri konumundaki eski/yeni elitler, var olan-oluşturulan statünün (Kürtler açısından statüsüzlüğün) devamını kardeşlik ve birlik kavramları üzerinden çözümsüzlüğe sürüklerken, buna manevi bir anlam atfederek varolan durumu sürdürmekte ve yeniden üretmektedir. Bu söylem son zamanlardaki “açılım” politikalarında da sıkça vurgulanmaktadır. Öyle ki çözüm iradesi babında siyasi bir proje olarak ortaya atılan Kürt Açılımı'nın Milli Birlik Projesi'ne nasıl dönüştüğünü kardeşlik, birlik ve terör gibi kavramları yan yana getirip kullanma başarısını şimdiki hükümetin temsilcilerinden daha iyi gösteren olamazdı: “Hedef milli birlik ve kardeşlik projesidir. Süreç demokratik açılım sürecidir. Burada tabi ki öncelikli sorun terörle, terör sorunuyla mücadeledir.”²² Çözüm ve kontrol etme aracı olarak görülen ise yine *terörle mücadele* kavramının yadsınamaz kudretidir. Bu kesimler şimdilerde hakikati gizlemenin bir aracı olarak nostaljik bir geri dönüşle imparatorluk döneminde çokça kullanılan dini referanslı ve hukuki bir önemi olmayan ümmet gibi kavram ve algılayışları günümüze uyarlamaya çalışarak, Kürt meselesi gibi ulusal ve teritoryal bir konuyu -Kürt toplumdaki dini duyarlılığın da hesabını yaparak- İslami bir vurguyla yumuşak bir biçimde geçiştirerek *çözümü* istemektedir.

2- TC Başbakanı R. Tayyip Erdoğan'ın 13 Kasım 2009'da TBMM'de açılım politikasını anlatırken yaptığı konuşmadan alınmıştır.

Oysa Kürt hareketinin ortaya çıkardığı toplumsal mücadele, hem nevi şahsına münhasır mücadele repertuarına sahip olması -özellikle doksanların başından itibaren silahlı ve silahsız/yasal mücadele veriyor olması- hem de mobilize ettiği milyonlarca insan bakımından, dünyanın neoliberal döneminde benzerine pek rastlanmayan bir siyaset pratiği ortaya koymuş olmasına rağmen, hala akademik-entelektüel çevrelerde nitelikli ve sistematik bir şekilde ele alınmamıştır. Daha da önemlisi, 1990'larda yaşanan sürecin neden ve nasıl geliştiğine dair yol gösterici bir çalışmanın yokluğunda hem siyasi söylemlerinin hem de akademik-entelektüel çalışmaların ciddi bir analitik boşlukla cebelleşmeleri söz konusudur. Bu boşluğun ana akım veya liberal araştırmacılar-siyasetçiler tarafından doldurulma biçiminin ağırlıklı olarak Kürt hareketinin mücadele sürecine yön verme iradesini görünmez kılarak ve bu mücadelenin bir toplumsal-siyasi hareket olduğu hakikatine sırt çevirerek gerçekleşiyor olması da gerçekçi çözüm önerilerinin ortaya çıkmasına ciddi bir engel teşkil etmektedir. Ayrıca bu durumun devam etmesinde Kürt entelektüel cenahının da oldukça yetersiz, yüzeysel ve meselenin dile getirilişinde ajitatif ve/veya mağdur bir dile sahip olmasının yarattığı olumsuz ve pasif etki de göz ardı edilmemelidir. Görünmez kılınan, bir korku nesnesi olarak yansıtılan ve hakkında çok söz söylenmesine rağmen hakikati dile getiremeyen bir çok araştırmayı-çalışmayı Kürt aydınlarının afişe edip alternatifini üretmesi beklenirken, ortaya çıkan tablo, inkara dönük bu çok yönlü ideolojik saldırı karşısında sadece vicdanlara seslenen mağdur bir dilin üretimidir.

Kaldı ki, bilgi üretimi ve yayımı-propagandası açısından yukarıda zikredilen olumsuzluklara rağmen, 30 yıldır süren savaş ikliminde bütün riskleri göze alan önemli sayıda bir Kürt kitlesinin (kadını, genci, yaşlısıyla) Kürt hareketine gösterdiği teveccühün artarak devam ettiği görülmektedir. Hareketi ve liderini sahiplenmedeki bu kararlılık batı cephesindeki mevcut algıyla bağlantılı olarak anlaşılmadığı, anlaşılmasının mümkün olmadığı gibi giderek bütün Kürtleri hedefleyen bir tepkiye dönüşmektedir. Batı cephesi ve doğu cephesi arasındaki bu büyük zihni uçurum gün geçtikçe derinleşirken Kürt meselesinin çözümüne dair söylem ve çağrılarda karşı yakaya ulaşmadan uçurumun derinliklerinde kaybolup gitmektedir. Batı cephesinde yeni nesiller yetiştirilirken umacı olarak belletilen Kürt hareketi, doğu cephesinin yeni nesillerinin büyük bir kısmının gözünde özgürlük için savaşan kahramanlar olarak yad edilmektedir. Savaşın yarattığı tahribatı bizzat yaşamlarında, aile bireylerinin ve kendilerinin bedenlerinde ve bilinç dünyasında deneyimleyen yeni nesillerin yaşadığı “duygusal kopuş”tan bahsedileceyse, sistemin bunun için öngördüğü tedbir bütün Kürtler için hamasi açılım söylemlerinin yanında yeni zindanlar inşa etmekten öteye gitmemektedir.

Özcesi on yıllardır imal edilen algı ile hakkında oluşturulan algıya zıt düşen bir Kürt ve Kürt hareketi gerçekliği karşımızda durmaktadır. Sistemin verili kodlarında bir türlü iradeleşen, kişilik sahibi özneler olarak kendisine yer

bulamayan Kürtler, politik duruş ve tavırlarıyla ve haklarını almakta gösterdikleri kararlılıklarıyla gerçekliğin hiç de yansıtıldığı gibi olmadığını göstermektedirler. Bugünün Türkiye'sinde değişimi dayatan, en örgütlü demokrasi gücünün Kürt muhalefeti olduğu orta yerde dururken, terörizm söylemine yaslanarak buna yüz çevirmek ve hatta yok saymak hiçbir hakkaniyete sığmadığı gibi etik de değildir. Kürt hareketi toplumsal düzeyde yarattığı büyük dönüşümün etkisiyle, demokratik ve özgürlükçü değerlerin önde gelen bir savunucusu ve değişim dinamiği konumundadır. Son dönemde Türkiye'de statükonun yaşadığı büyük zelzelenin ve yeniden yapılanma çabalarının derininde Kürt meselesindeki çözümsüzlük hali ve Kürt hareketinin istenmesine rağmen bir türlü tasfiye edilememesinin yattığı bilinmesine rağmen itiraf edilemeyen bir hakikattir. Kürtler kendileriyle birlikte bütün Türkiye'yi etkilemekte ve değiştirmektedirler. Demokratik ve sosyalist hareketlerin varlık gösteremediği son 30 yılın neo-liberal döneminde, Ortadoğu gibi bir coğrafyada binlerce kadını mücadele içerisine çekerek, etkili bir kadın hareketinin ortaya çıktığı başka bir örneğe rastlamak mümkün değildir. On yıllara yayılan bir savaşı NATO'nun ikinci büyük ordusuna karşı sürdüren ve bunu yaparken “kontrolü” elden bırakmayan bir hareket ve milyonlara varan kitle desteğini kolayından terörizm yaftasıyla hiçleştirme pek de mantıklı görünmemektedir.

Sonuç olarak; özgürlük arayışındaki bir halkı ve onun mücadelesini hakkaniyetle ele almanın, tanımlamanın elzemliği tespiti üzerinden, çözüm tartışmalarının yürütüldüğü süreçte Kürtlere dair imal edilen algı ve terörizm söyleminin gerçekliği görünmez kılmakla birlikte olası çözümler karşısında bir engel olduğu da gözden kaçırılmamalıdır. Yine akademik-entelektüel alanlar bağlamında düşünülerek, bu alanda faaliyet gösteren bireysel ve kolektif çabaların kapsamlı bir sorgulama ve sorgulatma gayesi ortaya koymaları gerekmektedir. Aksi halde, savaşın kendisine odaklanmayan, Kürt hareketinin iradi eylemlerini görmezden gelen veya meselenin gelişme bağlamını es geçerek meseleden türeyen kopuk temalara odaklanan akademik-entelektüel çalışmalar ortaya çıkmaktadır. Önemli bir analitik boşluk ortada dururken sakat doğmaya mahkum çalışmalar üretmek yerine, ilgili kişi ve kurumların kolektif bir şekilde savaş ve Kürt hareketi gerçekliğini ortaya çıkarması ile 'Bu günlere nasıl gelindi?' sorusuna cevap aranarak olası çözüm modellerine gerçekçi bir ajanda ile yaklaşmak gerekmektedir. Medyada üretilen *yalanlar* ya da 30 yıldır psikolojik savaş merkezlerinden yayılan terörizm söylemi üzerinden değil, akademik-entelektüel alanın gerektirdiği kriterler bağlamında yapılacak bilimsel çalışmalarla nitelikli bir tartışma ortamının oluşmasına ve çözüme katkı sunulabilir.

